

Kertomus vuoden 2011 toiminnasta.

Joukkoliikennepäällikön katsaus	3
Joukkoliikennejärjestelmä ja -organisaatio	4
Linjasto 8.8.2011	6
Liikennemuutokset	8
Teisko-Aitolahti -alueen liikenne	8
Matkaliput	10
Seutulippujärjestelmä	12
Matkakortti- ja informaatiojärjestelmät	13
Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta	14
Tiedotus ja markkinointi	15
Tilinpäätös 2011	16
Tilattu sopimusliikenne	18
Tilastoja	19
Yhteystiedot	20

nähtäville ja siitä pyydettiin lausuntoja toimialalta. Näiden päätösten välissä järjestettiin yleisötilaisuudet kesän molemmin puolin. Prosessin lopputuloksena syntyi päätös joukkoliikennepalveluja kehittävästä tahtotilasta kaupunkiseudulla.

Kaupunkiseudun rakennesuunnitelman mukainen katuraitiotien alustava yleissuunnitelma välillä Hervanta-Lentävänniemi valmistui syyskuussa. Tampereen kaupunginvaltuusto päätti 12.12.2011 hyväksyä alustavan yleissuunnitelman jatkosuunnittelun pohjaksi. Samalla kaupunginvaltuusto päätti, että bussiliikenteen laatukäytävätoimenpiteiden suunnittelu käynnistetään. Lisäksi valtuusto hyväksyi ponnen siitä, että katuraitiotien jatkosuunnitteluun sisällytetään myös eri joukkoliikennevaihtoehtojen kokonaistaloudellinen vertailu.

Tampereen kaupunkiseutu siirtyi 1.1.2011 alkaen joukkoliikenteessä yhteistoiminnan aikakauteen. Kansallisen joukkoliikennelain mukaisesti Tampereen kaupunki aloitti joukkoliikenteen toimivaltaisena viranomaisena Kangasalan, Lempäälän, Nokian, Oriveden, Pirkkalan, Tampereen, Vesilahden ja Ylöjärven kuntien muodostamalla alueella. Joukkoliikenteen viranomaistoiminnasta on säädetty joukkoliikennelaissa. Joukkoliikenneviranomaisen tärkeänä tehtävänä on päättää toimivalta-alueen palvelutasosta sekä liikenteen järjestämisestä. Seudullisen yhteistoiminnan muu sisältö on määritetty kuntien hyväksymässä yhteistoimintasopimuksessa.

Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunnan järjestäytymiskokous oli 9.2.2011. Toimintakertomusvuonna joukkoliikennelautakunta päätti mm. Tampereen joukkoliikenteen talvikauden 2011-2012 liikenteestä ja lipunhinnosta. Seudullisia päätöksiä tehtiin muutoksista seutuliikenteen siirtymäkauden sopimuksiin ja liikenteen käynnistymisestä Pirkkalan Pereessä.

Joukkoliikenteen palvelutasomäärittelyllä kuvataan viranomaisen tahtotilaa siitä, millainen joukkoliikennepalvelun taso on perusteltu kullakin maantieteellisellä alueella matkustustarpeet, käytävissä oleva rahoitus sekä liikenne-, ilmasto- ja elinkeinopoliittiset tavoitteet huomioon ottaen. Joukkoliikennelautakunnan vuoden viimeisessä kokouksessa tehtiin päätös kaupunkiseudun joukkoliikenteen palvelutasosta ajanjaksolle 1.1.2012 - 31.12.2016. Päätöstä edelsi asian käsittely lautakunnassa useaan otteeseen. Keväällä hyväksyttiin määrittelyn pohjana käytetyt palvelutasoluokat ja -kriteerit sekä syksyllä hyväksyttiin palvelutasoesitys asetettavaksi

Tampereen sopimusliikenteessä tehtiin toimintakertomusvuonna lähinnä pieniä muutoksia liikennepalveluihin kohdentamalla niitä uudelleen. Vuoreksen ja Hervannan välillä aloitettiin liikenne uudella linjalla 5. Avattu palvelu on osa myöhemmin toteutettavaa uutta linjaa, jolla Vuoreksen joukkoliikennepalvelut tullaan järjestämään keskustaan ja Hervantaan. Merkittävä järjestämistapaan liittyvä muutos toteutettiin Teiskon liikenteessä, jossa 6.6.2011 alkaen liikenne järjestettiin ns. siirtymäkauden sopimusten päätyttyä kilpailuttamisen tuloksena bruttosopimuksella vastaavaan tapaan kuin kantakaupungin sopimusliikenne. Väinö Paunu Oy ja Tilausliikenne Lauri Möttö Ky ovat ensimmäiset uuden järjestämistavan mukaiset liikennöitsijät Teiskon liikenteessä.

Vuonna 2011 joukkoliikenteen matkustajamäärän kasvu ylitti Tampereella asetetun kolmen prosentin tavoitteen ollen noin 4,5 prosenttia. Käännekohtasta, vuodesta 2005, alkaen joukkoliikennematkustus on kasvanut Tampereella noin 20 prosenttia. Kasvun edellyttämä palvelutason nosto on toteutettu pääosin kilpailuttamisen myötä tapahtuneen kustannustason laskun ja lisääntyneen matkustuksen tuomien lisätulojen avulla. Kustannustaso on laskenut suoraan kilpailuttamisen myötä, mutta myös oman tuotannon tehostumisen johdosta.

Vuosi 2011 oli hyvä vuosi Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikenteelle. Joukkoliikenteen suosion kasvun lisäksi tehtiin joukko suuria ja pieniä päätöksiä, jotka mahdollistavat suosion kasvun jatkossa. Paljon jäi toki tehtävää tulevillekin vuosille.

Joukkoliikenteen seudullinen yhteistoiminta

Tampereen kaupunki toimii EU:n palvelusopimusasetuksen sekä kansallisen joukkoliikennelain mukaisena toimivaltaisena viranomaisena Kangasalan, Lempäälän, Nokian, Oriveden, Pirkkalan, Tampereen, Vesilahden ja Ylöjärven kuntien muodostamalla alueella. Seudullinen yhteistoiminta käynnistyi 1.1. 2011 ja se sisältää toimivaltaisen viranomaisen tehtävien lisäksi sopijakuntien keskenään sopimat joukkoliikenteeseen liittyvät tehtävät.

Joukkoliikenteen viranomaistoiminnasta on säädetty joukkoliikennelaissa. Seudullisen yhteistoiminnan sisällöstä muilta osin on sovittu yhteistoimintasopimuksessa. Yhteistoiminnan tavoitteena on toteuttaa kuntarajat ylittävää yhteistyötä joukkoliikenteen järjestämisessä sekä kehittää ja koordinoita seudullista joukkoliikennettä niin, että joukkoliikenteen palvelutaso paranee ja palvelut tuotetaan asiakaslähtöisesti ja edullisesti. Kuntien itse määrittelemät palvelutasotavoitteet ohjaavat liikenteen suunnittelua. Liikenteen toteuttaminen ja järjestämistapa perustuu sen kunnan, jota kyseinen liikenne ensisijaisesti palvelee, esitykseen ja rahoituspäätökseen.

Tampereen kaupungin organisaatioon kuuluva Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta toimii päätöksentekielimenä seutuliikenteessä ja Tampereen kaupungin sisäisessä liikenteessä. Lautakunnassa on 14 jäsentä, joista Tampereen kaupungin valtuusto valitsee seitsemän jäsentä ja kullekin henkilökohtaisen varajäsenen sekä muiden kuntien valtuustot kukin yhden jäsenen ja tälle henkilökohtaisen varajäsenen. Jäsenen ja varajäsenen tulee olla valtuu-

tettu tai varavaltuutettu. Tampereen kaupunginvaltuusto valitsee asettamistaan jäsenistä puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Joukkoliikennelautakunnan lisäksi yhteistoiminnan toimielimiä ovat kuntien joukkoliikenneyhdyshenkilöistä muodostettu kaupunkiseudun joukkoliikennetyöryhmä sekä Pirkanmaan ELY-keskuksen ja maakuntaliiton yhdyshenkilöistä muodostettu alueellinen joukkoliikennetyöryhmä.

Viranomaisen tehtävä on määritellä joukkoliikenteen palvelutaso ja päättää joukkoliikenteen järjestämistavasta toimivalta-alueellaan. Viranomaistehtäviin kuuluu harjoitettavan reitti- ja kutsujoukkoliikenteen lupaviranomaisena toimiminen sekä niin sanottujen siirtymäkauden liikennöintisopimusten hallinta. Siirtymäkauden liikennöintisopimuksilla tarkoitetaan ennen joukkoliikennelain voimaantuloa 3.12. 2009 myönnettyjä linjaliikennelupia, joiden jatkamisesta liikenteenharjoittaja ja toimivaltainen viranomainen ovat sopineet viimeistään 2.12. 2009. Tampereen seudulla toimivaltainen viranomainen lainvoimaantulohetkellä oli Länsi-Suomen lääninhalitus (nykyinen Pirkanmaan ELY-keskus). Siirtymäkauden sopimukset on siirretty 1.1.2011 alkaen Tampereen kaupungille.

Joukkoliikenteen seudullisen yhteistoiminnan taloudesta ja kustannusten jaosta on sovittu yhteistoimintasopimuksessa. Yhteisten tutkimus- ja kehityshankkeiden kustannukset jaetaan kuntien asukaslukujen suhteessa. Organisaatiosta ja lautakuntatoiminnasta aiheutuvat kiinteät valmistelu- ja toimeenpanokustannukset jaetaan kunkin kunnan asukkaiden tekemien joukkoliikennematkojen

suhteessa. Kaupunki- ja seutulippujen hintavelvoitteiden määräämisestä aiheutuvista kustannuksista vastaa kukin kunta omalta osaltaan. PSA:n mukaisesti hankitun liikenteen kustannukset jaetaan siten, että kunnan sisäisen liikenteen nettokustannuksista vastaa kunta itse ja kuntien välisen liikenteen nettokustannukset jaetaan niiden kesken, joita ko. liikenne palvelee kuntalaisten matkustuksen (lipputulojen) suhteessa. Edellä mainittuja periaatteita noudatettiin kertomusvuonna soveltaen.

Tampereen kaupungin joukkoliikenneyksikkö

Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunnan toimialaan kuuluvien asioiden valmistelusta ja toimeenpanosta huolehti

Tampereen kaupungin kaupunkiympäristön kehittämisen ydinprosessiin sijoittunut tilaajayksikkö, joukkoliikenneyksikkö. Joukkoliikenteen palvelutilausta suunniteltaessa arvioidaan joukkoliikenteen tarve ja sen kehittyminen, suunnitellaan joukkoliikenteen linjasto ja liikennöinti sisältäen reitit, aikataulut ja pysäkkien paikat. Tilaaja suunnittelee liikenteen autokierrot ja hankkii ne tuottajilta. Tilaaja vastaa myös joukkoliikenteen tukipalvelujen kehittämisestä (rahas- tus- ja informaatiojärjestelmät) ja on mukana koordinoimassa muita kaupungin henkilöliikenteen palveluja (palveluliikenne, matkapal- velukeskus). Joukkoliikenteen tilaaja vastaa tariffisuunnittelusta, yhteistariffiliikenteen taloudellisesta selvityksestä (clearing) sekä lippujen myynnistä ja myyntiverkostosta.

Kaupunkiympäristön kehittämisen organisaatio 2011

Kaupunkiympäristön kehittäminen					
Risto Laaksonen					
Yleisten alueiden suunnittelu	Maankäytön suunnittelu	Rakennuttaminen, kunnossapito ja valvonta	Virano- mais- yksiköt	Tuki- ja asiakas- palvelut	Joukkoliikenne
					Joukkoliikennepäällikkö Mika Periviita
					Asiakaspalvelu Tanja Lehtonen Satu Paakkonen Toni Huitula Mika Julkunen Anneli Korkiamäki Jaana Korpinen Mervi Mäkelä Meeri Ojala Teija Paasio Riitta Puro Marita Yadigar Bigün

Tampereen kaupungin joukkoliikennejärjestelmä

Tampereen joukkoliikennepalvelut toteutetaan kaupungin omana tuotantona ja ostoliikenteenä. Liikenne hankitaan ns. bruttokustan- nusperiaatteella eli tuottajille maksetaan korvaus liikennöinnistä tilaajan pitäessä lipputulot. Omaa tuotantoa ja ostoliikennettä täydentää yhteistariffiliikenne, millä tarkoitetaan menettelyä, jossa seudullinen liikenne sopimuksen mukaisesti noudattaa kaupungin alueella kaupungin määrittelemiä tariffeja.

Oman tuotannon eli Tampereen Kaupunkiliikenne liikelaitoksen osuus liikenteestä oli kertomusvuonna noin 75 prosenttia. Linjoja 17 ja 20 alkoi liikennöidä kesäliikennekauden alusta lukien Länsilinjat Oy ja linjaa 22 Väinö Paunu Oy tarjousyhteistyönä keskinäiseen työntekijöiden perustuen. Väinö Paunu Oy:n osuus koko liikenteestä oli kertomusvuonna 17 prosenttia ja Länsilinjat Oy:n osuus oli noin 7 prosenttia. Linjan 32 liikenteen tuottajana toimi Tilausliikenne Atro Vuolle Oy. Teiskon liikenteen palvelut siirtyivät 6.6.2011 alkaen Tam- pereen kaupungin järjestämisvastuulle. Liikennepalvelu ostettiin 6.6. 2011 alkaen kilpailutuksen perusteella bruttokustannus-mallilla aikaisemman taksakorvaus- ja nettokustannus-mallien yhdistelmän

sijaan. Tilausliikenne Lauri Möttö Ky aloitti kesäliikennekauden alus- ta Teiskon liikenteen toisena tuottajana Väinö Paunu Oy:n ohella.

Yhteistariffiliikenteessä ovat mukana seutuliiikenneoperaattorit Väinö Paunu Oy, Länsilinjat Oy, Helmikkala Ky, Luopioisten Linja Oy sekä Valkeakosken Liikenne Oy. Seutuliiikenneoperaattorit eivät saa lipputulojen ja lipputuen lisäksi muuta korvausta Tampereen kaupungilta.

Tampereen kantakaupungissa liikennöidään arkisin palveluliiken- nettä, joka on tarkoitettu huonosti liikkumaan pääseville ja liikunta- esteisille. Palveluliikenteen 17 pikkubussin palvelu ostetaan kuudelta yksityiseltä yrittäjältä. Palveluliikenteessä noudatetaan kaupungin joukkoliikenteen tariffeja.

Tampereella joukkoliikenteen käyttömenoista noin neljännes katetaan verovaroin. Tämän subvention avulla ylläpidetään kattavat joukkoliikennepalvelut ja edulliset lipunhinnat koko kaupungissa. Joukkoliikenteessä tehtiin Tampereella vuonna 2011 noin 31 miljoonaa matkaa.

LINJASTO

Kantakaupunki 1.10.2011

1 Härmälä (Pirkkahalli) - Keskustori - Tesoma - Kalkku	28 Sorila - Keskustori - Pyynikintori
2 Rauhaniemi - Keskustori - Pyynikintori	29 Linnainmaa - Keskustori - Rahola
3 Petsamo - Keskustori - Lahdesjärvi	30 Etelä-Hervanta - Keskustori
4 Rautatieasema - Keskustori - Särkänniemi	31 Korkinmäki - Nekala - Pyynikintori
5 Vuores - Hervantakeskus	32 Kaupin sairaala - Keskustori - Hatanpään sairaala
6 TAYS - Hervanta - Hatanpään sairaala	Y34 Keskustori - Myllypuro
7 Sarankulma (Pirkkahalli) - Keskustori - Siivikkala	Y35 Reuharinniemi - Keskustori - TAYS
8 Linnainmaa - Vehmainen - Keskustori	37 Leinola - Keskustori
10 Järvensivu - Keskustori - Pispalanharju	38 Atala - Linnainmaa - Kaukajärvi - Hermia
11 Pere - Härmälä - Keskustori - Rahola - Kalkku	39 Hervanta - Keskustori - Pyynikintori
12 Hallila - Nekala - Keskustori	90 Kaanaa - Kämmeniemi - Pyynikintori
13 Hermia - Keskustori - Ikuri - Myllypuro	91 Nurmi - Sorila - Aitoniemi
14 Lielähti - Rahola	92 Sorila - Viitapohja - Isokartano - Sorila
15 Kaukajärvi - Nekala - Keskustori	Y1 Kalkku - Tesoma - Keskustori
16 Leinola - Keskustori - Lentävänniemi	Y16 Lentävänniemi - Ryydynpohja - Keskustori
17 Vehmainen - Keskustori - Pyynikintori	Y23 Hervanta - Hallila - Keskustori
18 Atala - Keskustori - Haukuluoma	Y28 Nurmi - Atala - Keskustori
19 Atala - Keskustori - Tesoma	K5 Mäyränmäki - Hervantakeskus
20 Hikivuori - Hervanta - Keskustori	K26 Multisilta - Hatanpää - Keskustori
21 Turtola - Keskustori - Tahmela	
22 Annala - Keskustori - Pyynikintori	
23 Hervanta - Keskustori	
24 Itä-Hervanta - Tampella - Keskustori	
25 Janka - Keskustori - Kaarila	
26 Multisilta - Keskustori - Tesoma - Haukuluoma	
27 Irla - Keskustori - Ryydynpohja	

- Pääte pysäkki
- Reitillä liikennöidään päivittäin.
Tiheä vuoroväli.
- Reitillä liikennöidään päivittäin.
Harvempi vuoroväli.
- ..... Reitillä liikennöidään vain tiettyinä päivinä.

Liikennemuutokset 6.6.2011

Linja 3 oli koko kesän keskustassa poikkeusreitillä Ratinansillan remontin vuoksi. Poikkeusreitti kulki Lahdesjärven suunnasta Hatanpään valtatieä Hämeenkadulle ja Keskustorille.

Linjan 4 päätepysäkki siirtyi linja-autoasemalta rautatieaseman eteen Rautatienkadulle.

Linjan 31 päätepysäkki siirtyi Keskustorilta Pyynikintorille.

Teiskon bussiliikenne siirtyi Tampereen joukkoliikenteen hoidettavaksi. Teiskoon liikennöivät linjat 90 (Pyynikintori – Terälahti – Kaanaa), 91 (Nurmi – Aitoniemi) sekä 92A ja 92B (Sorila – Viitapohja – Isokartano – Sorila). Linja 90 liikennöi Eerolansuorantien kautta.

Linjat 8, 11, 14, Y34, Y35, 38 ja 39 sekä K-tunnuksella merkityt koululaisvuorot olivat kesätauolla.

Vuorotarjontaa supistettiin edelliskesien tapaan kysyntää vastaavaksi.

Juhannusaattona liikenne loppui noin kello 14 ja juhannuspäivänä liikennöitiin supistetusti kello 13.30 – 24.

Liikennemuutokset talvikaudella

8.8.2011

Linjan 11 päätepysäkki siirtyi Pirkkahallilta Pereelle Pirkkalan puolelle.

1.10.2011

Linja 5 alkoi liikennöidä Hervannan ja Vuoreksen välillä.

Liikennöitsijämuutokset

Linjojen 7, 17, ja 20 liikenne siirtyi Länsilinjat Oy:lle.

Linjan 22 liikenne siirtyi Väinö Paunu Oy:lle.

Tampereen joukkoliikenteen hoidettavaksi siirtynyttä Teiskon liikennettä alkoivat liikennöidä Väinö Paunu Oy (linja 90) ja Tilausliikenne Lauri Möttö Ky (linjat 91 ja 92).

Teisko-Aitolahti-alueen henkilöliikennettä on suunniteltu ja toteutettu vuodesta 2000 lähtien yhtenä kokonaisuutena sisältäen linja-auto- ja liityntäliikenteen sekä asiointiliikenteen ja koulukuljetusten organisoinnin. Käytännön työ on tehty tiiviissä yhteistyössä kaupungin hallintokuntien sekä Teiskossa liikennöivien liikenneyritysten kesken. Alueen henkilöliikenteen ja -kuljetusten rahoituksesta ovat vastanneet joukkoliikenneyksikkö ja perusopetus. Käytännön työ linja-autoliikenteen osalta on tehty Tampereen kaupungin joukkoliikenneyksikössä.

Teisko-Aitolahti – alueen joukkoliikenne siirtyi 6.6.2011 alkaen järjestettäväksi Tampereen kaupungin joukkoliikenneyksikön toimesta ja samalla alue liitettiin tilaaja-tuottaja – malliin. Alueen liikennöinti kilpailutettiin vuosien 2010–2011 vaihteessa ja liikennöitsijöiksi valittiin Väinö Paunu Oy sekä Lauri Möttö Ky. Tampereen kaupungin joukkoliikenneyksikkö maksaa liikennöitsijöille suoritteiden mukaisesta korvausta ja pitää itse lipputulot.

Alueen linjoja pyrittiin muutoksessa selkeyttämään siirtymällä yhdestä linjasta kolmeen linjaan. Nyt linja 90 kulkee pelkästään Pyynikintori-Sorila-Kämmenniemi-Terälahti-Kaanaa –välillä. Aitoniemen sekä Viitapohjan linjat nimettiin eri linjanumerolla ja ne järjestettiin liityntänä linjojen 28 sekä 90 kanssa. Vaihdot näille

linjoille tapahtuvat Sorilassa, mutta osa vaihdoista on suunniteltu myös Kämmenniemeen.

Aluetta palvelevat linjat ovat:

- 90 Pyynikintori – Sorila – Kämmenniemi – Terälahti – Kaanaa (Väinö Paunu Oy)
- 91 Sorila – Hirviniemi – Aitoniemi (Lauri Möttö Ky)
- 92A Sorila – Kämmenniemi – Viitapohja – Pulesjärvi – Sorila (Lauri Möttö Ky)
- 92B Sorila – Pulesjärvi – Viitapohja – Kämmenniemi – Sorila (Lauri Möttö Ky).

Tampereen kaupungin joukkoliikenneyksiköllä on myös monipalveluliikenteen pikkubussien liikennöinnin suunnittelu ja talousvastuu. Liikenne ostetaan yksityisiltä yrittäjiltä. Liikenne Ruokonen Oy liikennöi Kämmenniemen pohjoispuolisella ja Aitolahden Monipalvelu Kämmenniemen eteläpuolisella alueella. Autoilla hoidetaan koulukuljetuksia, asiointi- ja palveluliikennettä sekä puhtaasti linjaliikennettä. Kouluvuoden aikana on mahdollista matkustaa koulukuljetusten yhteydessä auton kapasiteetin niin salliessa. Pikkubusseissa matka maksetaan Tampereen matkakortilla tai rahalla. Käyttö on tarkoitettu kaikille.

LINJASTO

Teisko - Aitolahti 8.8.2011

Tampereen joukkoliikenteessä on käytössä älykortteihin perustuva matkakorttijärjestelmä. Kortti hankitaan joukkoliikenteen asiakaspalvelusta. Kertomusvuonna matkakortista perittiin viiden euron suuruinen korttimaksu. Matkakorttien latauspaikkoja oli vuoden lopussa 47. Vanha Tampereen matkakortti toimii toistaiseksi uuden matkakortin rinnalla. Aktiivikäytössä olevien matkakorttien määrä kertomusvuodelta on n. 169 000 kpl. Uutta matkakorttia on ajalla 1.1.-31.12. jaeltu n. 48 000 kpl. Luku sisältää sekä uudet että matkakorttinsa vaihtaneet asiakkaat.

Tampereen matkakortti on käytössä yhteistariffi-, seutu-, palvelu- ja Teiskon monipalveluliikenteessä. Lisäksi matkakortilla voi maksaa sisäänkäyntiä uimahalleissa. Erillisestä hakemuksesta matkakortti toimii myös kirjastokorttina. Matkakortin lisäksi on käytössä paperi- ja pahvilippuja (esim. kertaliput) sekä kontaktiton (etäluettava) matkailijalippu. Yhteistaruiffiliikenteen busseissa käyvät myös Matkahuollon kortit, jos niihin on ladattu Tampereen kaupunkialueella matkustamiseen oikeuttava lipputuote (esim. kaupunkiseudun seutulippu).

Aikuisten, nuorten ja lasten arvolippuun ladattiin matkakortille 10 euroa tai sen kerrannaisia. Nuoret ja opiskelijat saivat 27 prosentin alennuksen arvolipulla aikuisten lipun hinnasta. Kausilipuilla nuorten ja opiskelijoiden alennus oli 32 % aikuisten lipun hinnasta. Lasten alennus on 50 prosenttia aikuisten lipun hinnasta.

Kaupunginvaltuuston päätöksellä kaikki 65 vuotta täyttäneet tamperelaiset (seniorit) saavat matkustaa puoleen hintaan klo 9-14. Tamperelaiset rintamatunnuksen omaavat veteraanit saavat kaupunginvaltuuston päätöksen mukaisesti matkustaa maksutta ilman aikarajoitusta. Myös kangasalalaisilla ja ylöjärveläisillä veteraaneilla on ilmainen matkustusoikeus Tampereella, Kangasalla, Ylöjärvellä, Lempäälässä, Nokialla ja Pirkkalassa.

Tampereella vakituisesti asuvat yli 25-vuotiaat yliopistossa, korkeakoulussa, ammatillisessa oppilaitoksessa tai lukiossa opiskelevat opiskelijat, joiden opiskelu on päätoimista, voivat ostaa opiskelijalipun. Yli 30-vuotiaille opiskelijoille opiskelija-alennus myönnetään, jos he voivat esittää voimassa olevan opintotukipäätöksen. Matkakortille opiskelija voi ladata joko 30 vuorokauden lipun, arvolipun tai molemmat.

Vuoden 1997 huhtikuussa käyttöön otettu Tampereen kaupunkiseudun seutulippu oli käytössä myös kertomusvuonna. Henkilökohtainen seutulippu on voimassa 30 vuorokautta, ja sitä myydään vain seutulippukuntien (Tampere, Nokia, Ylöjärvi, Kangasala, Lempäälä, Pirkkala) asukkailla.

1.7. voimaantulleet taksamuutokset

Heinäkuun alussa nostettiin arvolippujen hintoja kaikissa ikäryhmissä.

Taksankorotus perustui yleiseen kustannustason nousuun.

Lipputuote	Vanha hinta	Uusi hinta 1.7.2011
Aikuisten arvolippu	1,56	1,62
Nuorten ja opiskelijoiden arvolippu	1,14	1,18
Lasten ja senioreiden arvolippu	0,78	0,81
Työmatkalippu	38,00	39,00

Lippujen hinnat ja ikärajat

IKÄRAJAT		
Aikuiset	yli 25 -vuotiaat	
Nuoret	12-24 -vuotiaat	
Lapset	alle 12-vuotiaat	
6-vuotiaat ja sitä nuoremmat ovat oikeutettuja ilmaiseen matkaan maksavan matkustajan mukana.		
KERTALIPUT		
Aikuiset ja nuoret	2,50 €	
Lapset	1,00 €	
Yövuorolisä	2,50 €	
ARVOLIPUT		
Yhden matkan hinta		
Aikuiset	1,62 €	
Nuoret	1,18 €	
Opiskelijat	1,18 €	
Lapset	0,81 €	
Seniorit klo 9-14	0,81 €	
Veteraanit	ilmainen matkustusoikeus kaupunkiseudulla	
KAUSILIPUT		
30 vuorokautta		
Aikuiset	44,00 €	
Nuoret	30,00 €	
Opiskelijat	30,00 €	
Lapset	22,00 €	
90 vuorokautta		
Aikuiset	115,00 €	
180 vuorokautta		
Aikuiset	220,00 €	
Työmatkalippu*	39,00 €	
30 vrk/50 matkaa		
SEUTULIPPU		
kangasalalaiset, lempääläläiset, nokialaiset, tamperelaiset, ylöjärveläiset	76,00 €	
pirkkalalaiset	55,00 €	
MATKAILIJALIPUT		
	1. vrk	lisävrk
Aikuiset	6,00 €	4,00 €
Nuoret	4,00 €	3,00 €
Lapset	3,00 €	2,00 €

Nousut lipputyypeittäin 2011

	Sopimusliikenne	Palveluliikenne	Käyttökorvaus- liikenne	Kaikki yhteensä	%-osuus
Kertaliput	2 268 714	5 763	128 940	2 403 417	7,7
Arvoliput	10 375 448	139 314	566 294	11 081 056	35,3
Kausiliput	11 459 686	14 468	736 513	12 210 667	38,9
Työmatkalippu	2 222 206	1 592	161 797	2 385 595	7,6
Seutulippu	1 120 676 ¹	41	740 672 ²	1 861 389	5,9
Muut liput	1 336 460	2 640	121 853	1 460 953	4,7
	28 783 190	163 818	2 456 069	31 403 077	100,0

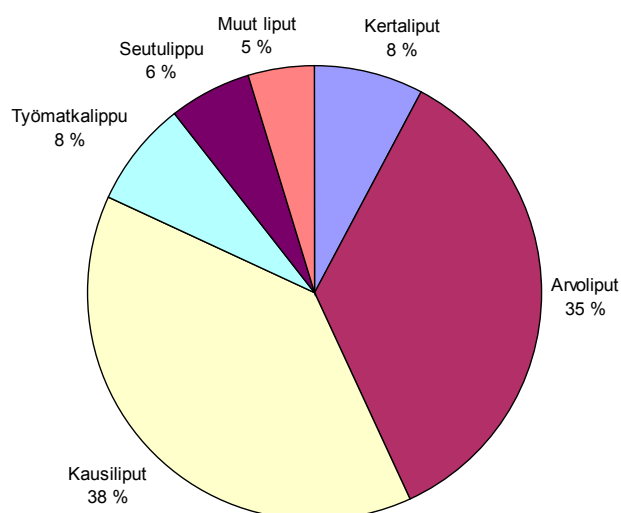
¹ sisältää sekä Tampereen että Matkahuollon matkakorteilla tehdyt matkat

² sisältää vain Tampereen matkakortilla tehdyt matkat

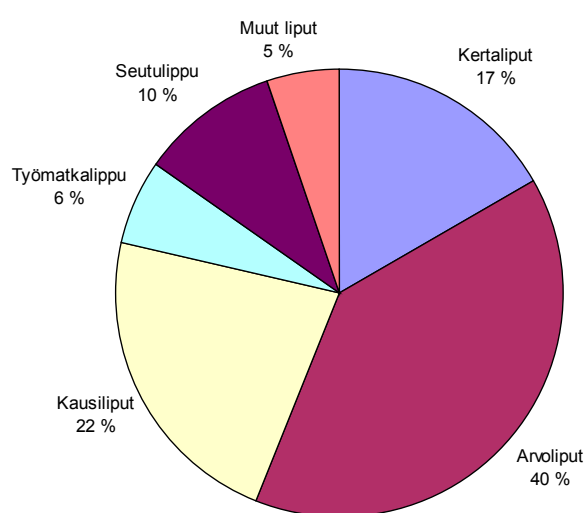
Lipputulot (sis. alv) lipputyypeittäin 2011

	Sopimusliikenne	Palveluliikenne	Käyttökorvaus- liikenne	Kaikki yhteensä	%-osuus
Kertaliput	4 974 658,00	11 343,50	289 490,00	5 275 491,50	16,6
Arvoliput	11 840 729,55	119 211,21	661 401,10	12 621 341,86	39,6
Kausiliput	6 684 197,15	3 887,71	430 193,85	7 118 278,71	22,3
Työmatkalippu	1 816 905,60	1 335,96	131 660,38	1 949 901,94	6,1
Seutulippu	1 043 990,47	52,32	2 127 875,73	3 171 918,52	10,0
Muut liput	1 573 870,85	5 076,65	143 174,48	1 722 121,98	5,4
	27 934 351,62	140 907,35	3 783 795,54	31 859 054,51	100,0

NOUSUT LIPPUTYPEITTÄIN

LIPPUTULOT LIPPUTYPEITTÄIN

Seutulippu on seutulippualueeseen kuuluvien kuntien ja valtion tukema edullinen lipputuote. Seutulipulla voi matkustaa lipun voimassaoloaikana rajattomasti kaikissa seutulippualueella liikennöivissä busseissa sekä vaihtaa bussista toiseen täysin vapaasti. Seutulippuun ostetaan matkustusoikeutta 30 vuorokauden erissä. Tampereen kaupungin seutulippukustannukset olivat vuonna 2011 noin 766.000 euroa, johon kaupunki sai valtiontukea noin 294.000 euroa.

Tampereen kaupunki on mukana 4 seutulippualueessa.

Tampereen kaupunkiseudun seutulippu

Tampereen kaupunkiseudun seutulipulla voi matkustaa rajattomasti lipun voimassaoloaikana vakiovuoroliikenteessä seutulippualueeseen kuuluvien kuntien (Kangasala, Lempäälä, Nokia, Pirkkala, Tampere ja Ylöjärvi) alueella. Seutulipun hinta tamperelaisille vuonna 2011 oli 76 euroa.

Tampereen itäinen seutulippu

Tampereen itäisellä seutulipulla voi matkustaa rajattomasti lipun voimassaoloaikana vakiovuoroliikenteessä seutulippualueeseen kuuluvien kuntien (Juupajoki, Jämsä, Kangasala, Keuruu, Mänttä-Vilppula, Orivesi, Pälkäne, Ruovesi, Tampere, Valkeakoski, Virrat) alueella.

Tamperelaisille itäisen seutulipun hinta määräytyy pääasiallisen matkakohteen mukaan 124 eurosta 172 euroon.

Tampereen läntinen seutulippu

Tampereen läntisen alueen seutulipulla voi matkustaa rajattomasti lipun voimassaoloaikana vakiovuoroliikenteessä seutulippuun kuuluvien kuntien (Huittinen, Hämeenkyrö, Ikaalinen, Jämijärvi, Kihniö, Mouhijärvi, Nokia, Parkano, Pirkkala, Ruovesi, Tampere, Vammala, Virrat, Ylöjärvi ja Äetsä) alueella. Tamperelaisille lipun hinta määräytyy pääasiallisen matkakohteen mukaan 113 eurosta 155 euroon.

Etelä-Pirkanmaan seutulippu

Etelä-Pirkanmaan alueen seutulipulla voi matkustaa rajattomasti lipun voimassaoloaikana vakiovuoroliikenteessä seutulippualueeseen kuuluvien kuntien (Akaa, Kylmäkoski, Pirkkala, Punkalaidun, Tampere, Urjala, Valkeakoski, Vesilahti) alueella. Tamperelaisille lipun hinta määräytyy pääasiallisen matkakohteen mukaan 74 eurosta 116 euroon.

Vuonna 2011	Latauksien määrä		Matkojen määrä		Kunnan ja valtion subventio	
	vuosi	kk	vuosi	kk	yhteensä	eur/matka
Tampereen kaupunkiseudun seutulippu	13 047	1 186	744 734	67 703	569 430	0,76
Tampereen itäinen seutulippu	186	17	8 001	727	10 921	1,36
Tampereen läntinen seutulippu	898	82	36 649	3 332	83 644	2,28
Etelä-Pirkanmaan seutulippu	1 211	110	64 324	5 848	102 268	1,59
YHTEENSÄ	15 342	1 395	853 708	77 610	766 263	

Latauksien määrä/vuosi	2011	2010	2009	2008	2007	2006
Tampereen kaupunkiseudun seutulippu	13 047	13 028	13 649	14 863	13 891	11 189
Tampereen itäinen seutulippu	186	277	259	255	196	237
Tampereen läntinen seutulippu	898	871	921	1 082	995	995
Etelä-Pirkanmaan seutulippu	1 211	1 396	1 291	1 276	1 197	1 230
YHTEENSÄ	15 342	15 572	16 120	17 476	16 279	13 651

Matkakorttien vaihtamista uusiin jatkettiin vuoden 2011 ajan. Myös vanhat matkakortit kelpaavat yhä maksuvälineinä. Maksujärjestelmän kehittämistä jatkettiin mm. parantamalla raportointia sekä aloittamalla asiakaspalveluohjelman kassaominaisuuksien testaaminen.

Vuonna 2011 jatkettiin uuden informaatiojärjestelmän rakentamista. Kesäkuussa asennettiin pysäkinäytöt sekä siirryttiin käyttämään järjestelmän tiedonsiirrossa 3G-verkkoa @450 – verkon sijaan. Alkuvuoden aikana asennettiin ajoneuvolaitteet viimeisiin sopimusliikenteen autoihin sekä asennettiin puuttuvia liikennevalotauksia. Järjestelmä hyväksyttiin tuotantoon lokakuussa.

Järjestelmän toimintaa tarkkaillaan kuukausittaisissa palavereissa. Jatkokehityslistalla ovat mm. taustajärjestelmän kehittäminen toimintavarmemmaksi, SIRI - rajapinnan käyttöönotto ja kellot bussien matkustamonäytöille.

Kortti- ja maksujärjestelmähistoria Tampereella

1993 Kaupungin valtuusto päättää uuden rahastusjärjestelmän lippulajeista ja lippujen hinnoitteluperiaatteista 8.9.1993. 1994 Kertalippujen myynti aloitetaan liikennelaitoksen autoissa uusilla rahastuslaitteilla 1.1.2004. 1995 Kortin lukijalaitteet tulevat kaikkiin liikennelaitoksen autoihin. Matkakorttien alustus ja myynti alkaa liikennelaitoksen neuvonnoissa. Arvolippu tamperelaisille 65 vuotta täyttäneille ja veteraaneille otetaan käyttöön. 1996 Matkakorttien lataus aloitetaan liikennelaitoksen neuvonnan lisäksi jälleenmyyntipisteissä. Yhteistariffiliikenne alkaa 3.6.1996. Liikennelaitoksen lisäksi rahastusjärjestelmän ottavat käyttöön Väinö Paunu Oy, Länsilinjat Oy, Alhonen & Lastunen Oy (nykyinen Veolia Transport Tampere Oy), Valkeakosken Liikenne Oy, Luopioisten Linja Oy ja Helmikkala Ky. 1997 Korttilaitteet varustetaan lukemaan GPT:n korttien lisäksi myös Mifare-kortteja. Seutulippu ja Matkahuollon kontaktillinen älykortti otetaan käyttöön. Heinäkuusta 1997 lähtien vain uusi rahastusjärjestelmä on käytössä. 1998 Käyttöön otetaan 100 000:s matkakortti.	1999 Rahastusjärjestelmä otetaan käyttöön myös palvelulinjoilla. Matkakortin arvolipulla voi maksaa sisäänkäyntiä uimahalleissa. 2003 Matkakortin arvolipulla voi maksaa sakkomaksut kirjastoissa. Mobiililippu (SMS) koekäyttöön. 2004 Dual Interface -korttia testataan. Päivittäismatkustajille suunnattu henkilökohtainen joukkoliikenteen informaatiopalvelu Johonki otetaan käyttöön. 2006 Työsuhdematkalippu otetaan käyttöön 1.1.2006. Tampereen kaupunki ottaa työsuhdematkalipun käyttöön 12.4.2006. Tampereen matkakorttia voi käyttää kirjastokorttina. 2007 Tarjouspyyntö uudesta matkakorttijärjestelmästä 9.2.2007. Tarjousten jättöaika päättyi 10.4.2007. Päätös uuden järjestelmän toimittajasta 8.5.2007. Työsuhdelipun laskutus- ja kirjanpito-liittymä saadaan SAP -järjestelmään syyskuussa. Sopimus valitun laite- ja ohjelmatoimittajan Pusatec Oy:n kanssa allekirjoitetaan 29.10.2007. 2008 Autolaitteiden tuotantotesti TKL:n autoissa alkaa tammikuussa.	Uusi matkailukortti (Ultra Mifare) käyttöön toukokuussa. Yhteistariffiliikenteen ajoneuvolaitteiden asennukset valmiit elokuussa. 2009 Myynti- ja asiakaspalveluohjelmiston testaus alkaa. Tuotehallinnan testaus aloitetaan. Nettilatauspalveluprojekti käynnistyy. Uudet myyntilaitteet ja -ohjelmat latauspisteisiin. Matkakorttien konvertointi alkaa. Nettilatauspalvelun testaaminen aloitetaan. Uuden clearingin testaus alkaa. Uudesta infojärjestelmästä solmitaan sopimus Logica Suomi Oy:n kanssa. 2010 Clearingin rinnakkaistestaus alkaa. Uuden informaatiojärjestelmän (IJ-2010) rakentaminen alkaa. Uusi matkakortti, asiakaspalveluohjelma, asiakas- ja korttirekisteri ja clearing otetaan käyttöön. IJ-2010 -järjestelmän pilottikokonaisuus hyväksytään. Lissu Liikenteenseuranta julkistetaan osana IJ-2010 -järjestelmää. 2011 Nettilatauspalvelun tuotantoympäristö (aidot yhteydet, myös tunnistaustaminen ja maksaminen) pystytetään. Ensimmäiset nettilatauspalvelussa ostetut liput ladataan kortteille (testiryhmä).

Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelausakunta aloitti toimintansa 1.1.2011, ja se toimii kuntien hyväksymän yhteistoimintasopimuksen mukaisesti Tampereen, Nokian, Oriveden ja Ylöjärven kaupunkien sekä Kangasalan, Lempäälän, Pirkkalan ja Vesilahden kuntien yhteisenä seudullisena joukkoliikenteen toimivaltaisena viranomaisena Tampereen kaupunginvaltuuston ja hallituksen alaisuudessa.

Joukkoliikennelausakunnassa on 14 jäsentä, joista Tampereelta seitsemän henkilökohtaisine varajäsenineen sekä Nokian, Oriveden ja Ylöjärven kaupungeista sekä Kangasalan, Lempäälän, Pirkkalan ja Vesilahden kunnista kustakin yksi jäsen henkilökohtaisine varajäsenineen.

Lautakunnan kokoonpano

	Varsinaiset jäsenet	Varajäsenet
Lempäälä	Kari Virtanen (Sdp)	Juhani Ojala (Spd)
Ylöjärvi	Leena Joensivu (Sdp)	Riitta Vilén (Kok)
Nokia	Jari Haapaniemi (Kok)	Tuomo Nenonen (Sdp)
Vesilahti	Mervi Lumia (Kok)	Heidi Korte (Sit)
Kangasala	Pertti Turtiainen (Vas)	Seppo Talli (Vas)
Orivesi	Kaarina Jokinen (Kok)	Paula Nurminen (Vihr)
Pirkkala	Teppo Hoikkala (Vihr)	Jukka Tammi (Kok)
Tampere	Elina Sirén (Kok)	Hannele Strömberg (Kok)
	Peter Löfberg (Rkp)	Matti Höyssä (Kok)
	Pekka Salmi, varapj (Sdp)	Seppo Salminen (Sdp)
	Anne Tervo (Sdp)	Aila Dünder-Järvinen (Sdp)
	Kirsikka Siik (Vihr)	Juhana Suoniemi (Vihr)
	Timo Hanhilahti, pj (Kes)	Jukka Inkeroinen (Kes)
	Sirkkaliisa Virtanen (Vas)	Terttu Koskela (Vas)
	Erkki Axén, kh:n edustaja	

Joukkoliikennelausakunnan tehtävät

1. valmistelee ja tekee muille kunnille esityksen toimivalta-alueensa joukkoliikenteen tavoitteellisesta palvelutasosta,
2. määrittelee ja toimeenpanee toimivalta-alueensa joukkoliikenteen palvelutason Tampereen osalta ja muiden kuntien omasta palvelutasostaan tekemien päätösten pohjalta,
3. päättää yksinomaan toimivalta-alueensa sisällä harjoitettavan joukkoliikenteen järjestämistavasta,
4. päättää yksinomaan toimivalta-alueellansa harjoitettavan joukkoliikenteen hankinnasta,
5. myöntää lupaviranomaisena yksinomaan toimivalta-alueellaan harjoitettavaan reittiliikenteeseen ja kutsujoukkoliikenteeseen luvat liikenteenharjoittajien hakemuksesta,
6. päättää kuntien ja valtion toimivalta-alueensa joukkoliikenteeseen osoittamien tukien, avustusten ja määrärahojen hakemisesta ja käyttämisestä
7. antaa lausunnot toisen joukkoliikenteen toimivaltaisen viran-

omaisen toimivalta-alueeseen kuuluvasta liikenteestä

8. hoitaa muut joukkoliikennelaissa ja palvelusopimusasetuksessa paikalliselle toimivaltaiselle viranomaiselle määrätty tehtävät.

Päätökset

Joukkoliikennelausakunnan järjestäytymiskokous pidettiin 9.2. Kaupunkiympäristön kehittämisen joukkoliikenteen vuosisuunnitelma hyväksyttiin 9.3. Samassa kokouksessa päätettiin talvikauden 2011-2012 palvelutasosta. Lautakunta päätti myös jatkaa linjojen 7 ja 27 alkuperäiseen tarjouskilpailuun liittynyttä optiota sopimuksen jatkamisesta enintään kolmella vuodella aina kesäaikataulukauden 2016 loppuun asti.

Ehdotusta joukkoliikenteen palvelutason määrittelyksi käsiteltiin lautakunnassa useaan otteeseen kertomusvuoden aikana. Huhtikuun kokouksessa lautakunta hyväksyi määrittelyn pohjana käytettävät palvelutasoluokat ja -kriteerit. Lokakuun kokouksessa palvelutasoesitys hyväksyttiin asetettavaksi nähtäville ja se lähetettiin lausuntokierrokselle Pirkanmaan, Keski-Suomen, Varsinais-Suomen, Satakunnan, Etelä-Pohjanmaan ja Hämeen ELY-keskuksiin ja Liikennevirastoon sekä Pirkanmaan liittoon ja Linja-autoliittoon. Esitys lähetettiin myös Kangasalan, Lempäälän, Pirkkalan ja Vesilahden kuntiin sekä Nokian, Oriveden ja Ylöjärven kaupunkien päätettäväksi. Saatujen lausuntojen pohjalta palvelutasomäärittelyyn tehtiin tarkennuksia, ja Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikenteen palvelutasomäärittely hyväksyttiin 9.12. ajanjaksolle 1.1.2012-31.12.2016.

Siivikkalan ja Pohtolan alueen joukkoliikennepalveluista järjestetty tarjouskilpailu ratkaistiin 6.4. Liikenneoitsijaksi valittiin Länsilinjat Oy. Toukokuun kokouksessa päätettiin 1.7. voimaantulevista taksoista. Korotuksia tehtiin arvolippuihin ja niiden hinnoitteluun sidottuihin erikoislippuihin sekä työmatkalippuun.

Koululaislinja K12 päätettiin lakkauttaa 1.6. kouluverkon muutosten vuoksi. Samalla päätettiin suunnitella yhteistyössä perusopetuksen tilaajan kanssa uusi, koulumatkoja paremmin palveleva koulumatkalinja.

Kesäkuun kokouksessa lautakunta päätti, että Pirkkalan Pereen joukkoliikenne järjestetään 8.8.2011 alkaen Pirkkalan teknisen lautakunnan esityksen mukaisesti siirtämällä Tampereen joukkoliikenteen linjan 11 päätepysäkki Pirkkahallilta Pereelle. Elokuun kokouksessa joukkoliikennelausakunta hylkäsi Väinö Paunu Oy:n asiasta tekemän valituksen. Koska Paunun markkinaoikeuteen 17.6.2011 jättämä hakemus Pereen liikennepäätöksestä oli vielä käsittelemättä, lautakunta päätti, että markkinaoikeuskäsittelyn ajaksi Pereen alueen joukkoliikenne järjestetään jatkamalla TKL:n linjaa 11 Pirkkalan Pereen puolelle.

Syyskuussa lautakunta hyväksyi joukkoliikenteen seudullisen yhteistoiminnan vuoden 2012 alustavan talousarvion, joka päätettiin lähettää myös hyväksyttäväksi sopijakuntiin.

Vuoreksen liikenteen aloittamisesta linjalla 5 (Hervantakeskus – Vuores) päätettiin 7.9. Liikennöitsijän valinnassa päädyttiin omaan tuotantoon eli linjaa liikennöimään valittiin Tampereen kaupunkiliikenne liikelaite (TKL).

Joukkoliikenteen talousarvioesitys vuodelle 2012 hyväksyttiin 5.10., samoin kuin palvelukokonaisuuden välitilinpäätös tammi-elokuulta 2011.

Etelä-Pirkanmaan, Tampereen itäisen ja läntisen seutulippualueen sekä Tampereen kaupunkiseudun seutulipun asiakashintoja päätet-

tiin korottaa 5.10. vuoden 2012 alusta alkaen.

Joukkoliikenteen ja TKL:n välinen tuotantosopimus vuosille 2012-2020 hyväksyttiin 9.12.

Kertomusvuoden aikana lautakunta käsitteli neljä kuntalaisaloitetta ja neljä valtuustoaloitetta. Lautakunta antoi lausunnot Pirkanmaan ELY-keskuksen joukkoliikenteen palvelutason määrittelystä, joukkoliikenteen valtakunnallisen palvelutason määrittelystä ja Pirkanmaan liikennejärjestelmäsuunnitelmaluonnoksesta.

TIEDOTUS JA MARKKINOINTI

Joukkoliikenteen palveluista tiedotettiin julkaisemalla aikataulukirjat kesällä ja syksyllä. Talvikauden kirja jaettiin postitse kotitalouksiin Tampereella ja ympäristökunnissa. Kesän aikataulukirjaa jaettiin ilmaiseksi koko sen voimassaoloajan Palvelupiste Frencellissä, Tampereen kirjastoissa, Ikkäpisteessä, linja-autoaseman Matkahuollossa sekä jälleenmyyjinä toimivissa marketeissa. Tiedotuslehti Sinisten bussien matkassa ilmestyi elokuussa ja se jaettiin kaikkiin kotitalouksiin Tampereella, Pirkkalan Pereessä ja Toiviossa sekä Ylöjärven Siivikkalassa. Joukkoliikenteen ajankohtaisista asioista kerrottiin myös viisi kertaa vuodessa ilmestyvässä Tampere-tiedotuslehdessä, joka jaetaan kaikille Tampereen asukkaille.

Internet-sivuilla järjestettiin nimikilpailu uudelle bussiseurantapalvelulle 18.1.-11.2. Vastauksia saatiin yli 300, joista valittiin parhaimmaksi Lissu Liikenteenseuranta.

Tampereen yhteistariffiliikenteen palvelu- ja myyntiohje uudistettiin ja jaettiin liikennöitsijöille, myyntipisteisiin sekä asiakaspalveluun. Linjakartat uudistettiin lokakuussa IJ-2010 reitti- ja pysäkkiaineistoa hyväksikäyttäen. Kartta-aineistoihin otettiin mukaan myös Teisko-Aitolahti-alue.

Lisäksi uudistettiin asiakaspalvelussa jaossa olevia joukkoliikenteen esitteitä. Seutulippua markkinoitiin yhdessä yksityisten liikennöitsijöiden ja ympäristökuntien kanssa. Radiomainosin tiedotettiin aikataulukausien vaihtumisesta Radio 957:ssä sekä Iskelmäsäätiossa.

Poikkeustilanteiden tiedottaminen matkustajille helpottui, kun marraskuussa otettiin käyttöön infojärjestelmän kautta välitettävät häiriöviestit aikataulunäyttöille ja bussien sisänäyttöihin.

Lokakuussa järjestettiin tiedotustilaisuus koskien Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikenteen palvelutasomäärittelyä. Vuoden aikana järjestettiin asiaan liittyen myös seitsemän yleisötilaisuutta: Ylöjär-

vellä, Kangasalla, Orivedellä, Pirkkalassa, Vesilahdella, Lempäälässä ja Nokialla.

Tapahtumamarkkinointi

Jo perinteeksi muodostuneet eskariajelut järjestettiin maaliskuun vaihteessa, ja bussimatkustukseen kävi tutustumassa noin 1200 tamperelaista lasta. Kaikki esikoululaiset saivat joukkoliikenneaiheisen tehtäväkirjansa, jossa opastettiin joukkoliikenteen käyttöön.

Joukkoliikenne oli mukana Aamulehden ja ravintola Klubin järjestämässä, nuorille aikuisille suunnatussa Valoklubi-tapahtumassa 1.4. Yleisölle jaettiin joukkoliikenteen vapaalippuja kyseiselle viikonlopuille. Vihreän viikon avauspäivänä 5.6. joukkoliikenne tarjosi matkustajille ilmaiset matkat Niihamaan, Soukonvuoren luonnonsuojelualueen avajaisiin. Elo-syyskuussa joukkoliikenne sponsoroi Ekokumppaneiden järjestämää pyöräilykampanjaa lahjoittamalla kolme joukkoliikenteen lahjakorttia osallistujien kesken arvottavaksi.

Autottomana päivänä 22.9. joukkoliikenne esitteli keskustan pysäkeillä 2 D -koodeja, joiden avulla pysäkkiaikataulut saa helposti omaan kännykään. Päivän aikana ostetuilla kertalipuilla sai lokakuun loppuun asti matkakortin maksutta.

Joulukuussa joukkoliikenne osallistui Tampereen Joulutorille. Joukkoliikenteen logo oli näkyvässä Joulutorin mainoksissa, ja joukkoliikenteellä oli iso seinämainos torilla.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Joukkoliikenteen tarjonnan määrässä ei tapahtunut vuonna 2011 merkittävää muutosta. Syksyllä 2010 aloitettiin pienimuotoisesti liikennöinti Vuoreksen kaupunginosaan sekä perustettiin poikittaisliikennettä Atalan ja Hervannan välille työ- ja opiskelumatkaliikenteeseen. Näitä liikenteitä vahvistettiin syksyllä 2011. Syksyllä 2010 ja 2011 lakkautettiin vähäistä kysyntää omaavia vuoroja.

Joukkoliikenteen kustannustaso nousi vuoden 2011 aikana 4,6 prosenttia. Kustannusten suuren nousun aiheutti lähinnä kohonnut polttoaineen hintataso.

Joukkoliikenteen lippujen hintoja korotettiin 1.7. alkaen. Korotus kohdistettiin arvolippuihin, joita korotettiin 2,5 prosenttia.

Joukkoliikenteen matkustajamäärä kasvoi noin neljä prosenttia. Talousarvion 2011 tavoitteena ollut kolmen prosentin kasvu toteutui.

Palvelukokonaisuuden talous

Palvelukokonaisuuden toimintatuotot toteutuivat 0,4 milj. euroa talousarviota pienempänä. Käyttökorvausliikenteen volyymin vähentyminen vaikutti tuottoihin 0,3 milj. euroa. Sopimusliikenteen lipputuotot toteutuivat 0,3 milj. euroa arvioitua pienempänä erityisesti lämpimästä loppusyksystä ja myöhäisestä talven tulosta johtuen. Budjetoimaton valtion tuki kompensoi vähäisempiä lipputulota niin, että toimintatuottojen alijäämä oli 0,4 milj. euroa.

Palvelukokonaisuuden kulut toteutuivat kokonaisuutena talousarvion mukaisesti. Käyttökorvausliikenteen volyymin pienentyminen vähensi toimintamenoja noin 0,3 milj. euroa, mutta vastaavasti liikenteen voimakas kustannustason nousu ja infojärjestelmän ennakoitua suuremmat kustannukset joukkoliikenteelle aiheuttivat noin 0,3 milj. euroa budjetoitua suuremmat menot.

Palvelukokonaisuuden toimintakate oli 0,4 milj. euroa budjetoitua huonompi.

Palvelutilauksen toteutuminen

Joukkoliikenteen tarjonta lisääntyi vuonna 2011 puoli prosenttia. Talviliikennekauden 2011-2012 käynnistyessä lisättiin Linnainmaan ja Hervannan välisen työ- ja opiskelumatkaliikenteen linjan 38 vuorotarjontaa ja myöhemmin syksyllä käynnistyi linjan 5 liikenne Vuoreksen kaupunginosan ja Hervannan välillä.

Teiskon liikenteen palvelut siirtyivät 6.6.2011 alkaen Tampereen kaupungin järjestämisvastuulle. Liikennepalvelu ostettiin 6.6. 2011 alkaen kilpailutuksen perusteella bruttokustannusmallilla aikaisemman taksakorvaus- ja nettokustannusmallien yhdistelmän sijaan.

Joukkoliikenteen liikennevaloetus- ja matkustajainformaatiojärjestelmä otettiin koekäyttöön kesän alussa ja hyväksyttiin tuotantokäyttöön loppu vuodesta.

Joukkoliikenne on sujuvin vaihtoehto

Valtuustokauden tavoite: Joukkoliikenteen kulkumuotoisuus on vähintään 18 prosenttia.

Vuosittain seurattava mittari: Joukkoliikenteen matkustajamäärät.

Sitova tavoitetaso 2011: Joukkoliikenteen matkustajamäärät ovat kasvaneet 3 prosenttia.

Toteuma: Joukkoliikenteen matkustajamäärät kasvoivat noin 4,5 prosenttia verrattuna edelliseen vuoteen. Pääosin kasvu on seurausta kausilippujen lisääntyneestä käytöstä.

Pormestarin arvio: Tavoite on saavutettu.

Valtuustokauden tavoite: Joukkoliikenteen kulkumuotoisuus on vähintään 18 prosenttia.

Vuosittain seurattava mittari: Seudullisen monimuotoisen joukkoliikenteen suunnittelutilanne.

Sitova tavoitetaso 2011: Katuraitiotien suunnittelu on käynnissä.

Toteuma: Katuraitiotien alustava yleissuunnitelma valmistui syyskuussa 2011. Kaupunginvaltuusto hyväksyi alustavan yleissuunnitelman jatkosuunnittelun pohjaksi joulukuussa 2011.

Pormestarin arvio: Tavoite on saavutettu.

Palvelutilauksen toteutuminen

Joukkoliikenne	Toteuma	Muutettu talousarvio	Ero	Alkuperäinen talousarvio	Muutokset
Kaupunkiliikenne	26 561 094	26 556 000	5 094	26 406 000	-150 000
Oma tuotanto yhteensä	26 561 094	26 556 000	5 094	26 406 000	-150 000
Kaupunkiliikenne	11 501 451	11 457 000	44 451	11 703 000	246 000
Teiskon liikenne	1 136 057	900 000	236 057	900 000	0
Seutuliiikenne	2 681 594	2 900 000	-218 406	2 900 000	0
Muu tuotanto yhteensä	15 319 102	15 257 000	62 102	15 503 000	246 000
YHTEENSÄ	41 880 196	41 813 000	67 196	41 909 000	96 000

Palvelukokonaisuuden talous

Joukkoliikenne	Toteuma	Muutettu talousarvio	Ero	Alkuperäinen talousarvio	KV:n muutokset	Muut muutokset
Toimintatuotot	31 076 347	31 456 000	-379 653	31 456 000	0	-100 000
Toimintakulut	-41 880 196	-41 813 000	-67 196	-41 909 000	96 000	100 000
Toimintakate	-10 803 849	-10 357 000	-446 849	-10 453 000	96 000	0

	2011	2010	2009	2008	2007
Linjakilometrit					
TKL	9 067 573	9 859 843	10 209 461	10 548 209	10 381 094
Tilausliikenne Atro Vuolle Oy	41 020	41 072	41 072	39 517	35 256
Veolia Transport Tampere Oy		261 856	608 089	238 870	
Väinö Paunu Oy	1 588 783	1 065 385	321 638	58 353	
Länsilinjat Oy	315 946	194 995	75 641		
Tarjousyhteenliittymä V.Paunu Oy ja Länsilinjat Oy	1 022 775	271 667			
Tilausliikenne Lauri Möttö Ky	109 447	18 999			
YHTEENSÄ	12 145 544	11 713 817	11 255 901	10 884 949	10 416 350
Linjatunnit					
TKL	433 769	473 901	496 748	521 501	517 208
Tilausliikenne Atro Vuolle Oy	3 678	3 684	3 685	3 473	2 808
Veolia Transport Tampere Oy		14 941	34 675	13 611	
Väinö Paunu Oy	80 471	57 826	18 967	3 787	
Länsilinjat Oy	20 884	16 076	6 277		
Tarjousyhteenliittymä V.Paunu Oy ja Länsilinjat Oy	50 909	13 224			
Tilausliikenne Lauri Möttö Ky	3 737	716			
YHTEENSÄ	593 447	580 368	560 352	542 372	520 016
Autopäivät					
TKL	31 893	34 345	36 262	38 263	38 091
Tilausliikenne Atro Vuolle Oy	363	363	363	364	312
Veolia Transport Tampere Oy		913	2 112	829	
Väinö Paunu Oy	5 445	3 941	1 435	284	
Länsilinjat Oy	1 425	1 008	388		
Tarjousyhteenliittymä V.Paunu Oy ja Länsilinjat Oy	3 473	988			
Tilausliikenne Lauri Möttö Ky	460	103			
YHTEENSÄ	43 059	41 661	40 560	39 740	38 403
Länsilinjat Oy	linjat 2 ja 17				
Väinö Paunu Oy	linjat 7, 10, 15, 27, 6.6.2011 alkaen linja 90				
Tilausliikenne Atro Vuolle Oy	linja 32				
Tarjousyhteenliittymä V.Paunu Oy ja Länsilinjat Oy	linja 22 sekä 6.6.2011 alkaen linjat 17 ja 20				
Tilausliikenne Lauri Möttö Ky	linja Y7 (5.6.2011 asti) sekä 6.6.2011 alkaen linjat 90, 91, 92				
Tampereen kaupunkiliikenne liikelaitos	muut linjat				

Tunnusluvut/joukkoliikenne		2011	2010	2009	2008	2007	2006
Matkustajamäärät							
nousijamäärä - sopimusliikenne	kpl/v	28 783 190	27 542 864	26 045 467	26 296 688	24 929 429	24 243 769
nousijamäärä - yhteistariffiliikenne	kpl/v	30 662 405	29 807 864	28 556 068	29 061 256	27 673 113	27 054 599
sopimusliikenteen osuus yhteistariffiliikenteestä	%	93,9	92,4	91,2	90,5	90,1	89,6
tamperealaisten seutulippumatkat	kpl	853 708	859 316	889 052	966 651	884 443	750 352
Tehokkuus/taloudellisuus							
joukkoliikenteen subventioaste	%	26,8	27,2	27,9	24,9	25,6	-
joukkoliikenteen subventioaste (TKL)	%	25,0	23,8	22,2	28,7	27,5	-
subventio/nousija - sopimusliikenne	€/nousu	0,40	0,41	0,43	0,36	0,37	-
subventio/linjakm - sopimusliikenne	€/linjakm	0,97	0,95	1,00	0,86	0,87	-
nousijat/linjakm - sopimusliikenne	nousu/linjakm	2,4	2,4	2,3	2,4	2,4	2,5
aikataulunopeus (linjakm/linjah)	km/h	20,3	20,2	20,1	20,1	20	20
Toiminnan laajuus							
linjakm/asukas - sopimusliikenne	linjakm/asukas	55,3	55,4	53,3	52,4	50,5	46,8
nousuja/asukas - sopimusliikenne	nousu/as	135,0	130,2	123,4	126,5	120,8	118,6
nousuja/asukas - yhteistariffiliikenne	nousu/as	143,8	140,9	135,3	139,9	134,1	132,4
joukkoliikenteen subventio/asukas	€/as	53,47	52,83	53,30	44,97	44,17	-

sopimusliikenne	tilaajan tilaama liikenne
käyttökorvausliikenne	linjalupaliikennettä, joka noudattaa Tampereella Tampereen tariffiohjeita
yhteistariffiliikenne	sopimusliikenne + käyttökorvausliikenne
nousu	sisältää myös vaihtomatkat
subventio	palvelukokonaisuuden ja tilaajayksikön toimintakate
subventioaste	subventio/palvelukokonaisuuden ja tilaajayksikön toimintamenoilla
subventioaste (TKL)	subventio + TKL:n ali- tai ylijäämä/palvelukokonaisuuden ja tilaajayksikön toimintamenoilla

TAMPEREEN JOUKKOLIIKENNE

Kaupunkiympäristön kehittäminen Tampereen kaupunki

PL 487, Frenckellinaukio 2 E

PL 284 (laskutus)

33101 Tampere

Puh. vaihde 03 565 611

joukkoliikenne@tampere.fi

etunimi.sukunimi@tampere.fi

joukkoliikenne.tampere.fi

www.facebook.com/tampereen.joukkoliikenne

